

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Планування обсягу та структури матеріальних запасів підприємства

за матеріалами Приватного акціонерного товариства
«Оболонь», м. Київ

Студентки 2 курсу 1 м групи,
денної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка та
безпека підприємства»

Сеник Дани Сергіївни

Науковий керівник –
канд. екон. наук, доцент

Ганечко Ірина
Григорівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ 2019

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПрАТ «Оболонь»	
2.1. Аналіз динаміки обсягу матеріальних запасів, їх відповідності плановим показникам	19
2.2. Характеристика складу та структури запасів	22
2.3. Оцінка ефективності формування матеріальних запасів підприємства та факторів, що впливають на цей процес	31
РОЗДІЛ 3. ПЛАНУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ ПрАТ «Оболонь»	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	53

АНОТАЦІЯ

Сеник Д.С. «Планування обсягу та структури матеріальних запасів підприємства» (за матеріалами ПрАТ «Оболонь», м. Київ). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2019.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам планування матеріальних запасів підприємства. Представлена робота досліджує зміст основних етапів планування матеріальних запасів, їх динаміку та структуру на аналізованому підприємстві, дає можливість оцінити ефективність формування матеріальних запасів та обґрунтовує пропозиції щодо удосконалення процесу планування матеріальних запасів.

Ключові слова: матеріальні запаси, планування матеріальних запасів, моделі планування, ефективність формування запасів.

ABSTRACT

Senik D.S. «Planning of volume and structure of material inventories of the enterprise» (based on materials of ObolonPJSC, Kyiv). – Manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 «Economics», specialization «Economy of Enterprise». – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualification work is devoted to the theoretical, methodological and practical aspects of the enterprise inventory planning. The presented paper examines the content of the basic stages of inventory planning, their dynamics and structure in the analyzed enterprise, gives an opportunity to evaluate the efficiency of inventory formation and substantiates proposals for improving the process of inventory planning.

Key words: inventories, inventory planning, planning models, inventory formation efficiency.

ВСТУП

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки необхідна наявність виробничих запасів. Запаси є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємства різних галузей економіки.

Виробничі запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують виробничі ресурси підприємства. Запаси характеризуються не тільки обсягом і структурою, але й ліквідністю. Виробничі й торговельні підприємства зазвичай інвестують значні кошти відповідно у виробничі й товарні запаси. Це зумовлено різними причинами, зокрема: віддаленістю постачальника і неможливістю доставки необхідної сировини, матеріалу або товару в момент, коли в них виникне потреба; нестабільними зв'язками з постачальниками і невпевненістю, що постачальник забезпечить необхідною сировиною чи матеріалами відповідної якості в потрібний момент; очікуваним підвищенням цін на сировину, матеріали або товари; тощо.

У зв'язку з цим система планування й контролю придбання, виробництва та реалізації запасів значною мірою визначає успіх підприємства, особливо за умов нестабільної економіки та жорсткої конкуренції.

Методологічним підходам управління виробничими запасами присвячували свої дослідження зарубіжні та вітчизняні економісти: Ф. Ф. Бутинець, П.С. Безруких, С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко, М.С. Пушкар, Н. М. Ткаченко, І.А. Бланк, І.Б. Швець, І. А. Бондарєва, Р.З. Чейз, Н. Дж. Еквілайн, Р.Ф. Якобс, В.С. Ленъ, Х.Й. Фольмут та ін.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є визначення основних теоретико-методичних та прикладних засад планування обсягу та складу матеріальних запасів підприємства для прийняття управлінських рішень.

Для досягнення поставленої мети визначено *завдання*:

- дослідити і узагальнити порядок управління матеріальними запасами;

- уточнити сутність матеріальних запасів, їх класифікацію та методику планування;
- здійснити аналіз динаміки та ефективності управління матеріальними запасами у досліджуваному ПрАТ;
- узагальнити проблеми планування матеріальних запасів у вітчизняних підприємствах харчової промисловості;
- окреслити напрями удосконалення планування матеріальних запасів у ПрАТ «Оболонь».

Об'єктом дослідження є процес планування матеріальних запасів підприємства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти планування матеріальних запасів на підприємстві.

Емпіричною базою дослідження є приватне акціонерне товариство «Оболонь». Основними видами продукції ємідента є пиво, безалкогольні напої, мінеральна вода, слабоалкогольні напої, солод.

Методи дослідження. Теоретичним та методичним базисом є системний підхід і діалектичний метод пізнання щодо дослідження явищ. Використано такі методи дослідження: теоретичного узагальнення і порівняння (розкриття поняття «матеріальні запаси»), абстрактно-логічний метод (дослідження класифікації запасів), аналізу і синтезу (дослідження методики планування матеріальних запасів), методи економічного аналізу (вивчення динаміки та структури запасів підприємства, оцінки ефективності їх формування), методи абстрагування (визначення основних підходів економічного аналізу і планування), методи індукції та дедукції (вивчення етапів процесу планування матеріальних запасів), узагальнення і реалізації результатів (при формуванні висновків та пропозицій).

Інформаційною базою випускної роботи є законодавчі, нормативні, інструктивні документи України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, періодичні видання, матеріали збірників наукових праць та конференцій, статистичні дані, фінансова звітність ПрАТ «Оболонь».

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що впровадження викладених пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення

організації планування матеріальних запасів підприємства дозволить значно підвищити достовірність, оперативність, аналітичність та співставність обліково-аналітичних даних, полегшить виявлення резервів об'єктивного зниження витрат та збільшення доходів, сприятиме одержанню повної, достовірної та своєчасної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Розрахунки планових обсягів запасів ПрАТ у розрізі їх складових на 2019 рік засвідчують їх зростання у порівнянні з базовим 2018 роком на 5% (або 36836,7 тис грн), що пов'язано із запланованим зростанням собівартості реалізованої продукції на 9,9% та незначними скороченнями періодів оборотності складових виробничих запасів.

Апробація результатів дослідження. На основі досліджень опублікована стаття на тему: «Актуальні проблеми планування матеріальних запасів підприємства» у збірнику наукових статей студентів «Економіка та фінанси підприємства», Ч. 2. – К.: КНТЕУ, 2019. – С. 125-127.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи становить 52 сторінки друкованого тексту. Випускна кваліфікаційна робота містить 17 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел з 58 найменувань та чотири додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються товарно-виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності.

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» визначено, що запаси – це активи, які утримуються для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт та наданні послуг, а також при управлінні підприємством. Також під запасами розуміють активи, які утримуються з метою подальшого продажу або перебувають у процесі виробництва; активи, які утримуються для внутрішнього споживання, напівфабрикати для продажу[42].

Класично під запасами розуміють товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та зберігаються підприємством з метою подальшого продажу [53]. На підприємствах товарні запаси виконують низку функцій:

- забезпечують безперервний процес розширеного виробництва і обігу, в процесі яких відбуваються їхнє постійне утворення і використання;
- задовольняють платоспроможну потребу людей, оскільки є формою пропозиції товарів;
- характеризують співвідношення між попитом і пропозицією товарної продукції.

Товарні запаси відносять до поточних матеріальних активів, які беруть участь у створенні оборотних коштів підприємства. За ступенем ліквідності товарні запаси є активами, що реалізуються в певному часовому проміжку, тому ефективне управління товарними запасами дасть змогу уникнути іммобілізації фінансових ресурсів. На процес планування товарних запасів впливають такі чинники: співвідношення між попитом на товари та загальною

масою товарів на ринку; структура попиту; величина асортиментного ряду товарів; споживчі особливості товару; рівень маркетингових заходів; оптимізація системи управління товарними запасами тощо. Перелічені вище чинники та важливість товарних запасів для підприємства формують необхідність виділення проблем, що виникають в процесі планування товарних запасів, та пошуку шляхів щодо подолання цих проблем[11].

Незважаючи на те, що утримання товарних запасів зумовлює значні витрати коштів, основними причинами створення товарних запасів є такі:

1. Ризик невчасної поставки.
2. Зміни в структурі попиту.
3. Сезонні зміни у виробництві певних видів товарів.
4. Знижки під час купівлі великої партії товарів.
5. Можливість отримання значних прибутків через спекуляцію товарами.
6. Товарні запаси надають змогу обслуговувати своїх споживачів у конкретний момент часу.

Запаси в тому чи іншому вигляді існують на всьому шляху руху товарів зі сфери виробництва в сферу обігу. В процесі виробництва запаси знижують залежність виробника сировини від постачальника продукції. Першим етапом нашого дослідження буде узагальнення поглядів на сутність поняття «запаси». В літературі відсутні єдині підходи до розуміння сутності запасів (дод. А). Визначення Д. Уотерса [51, с.362], на нашу думку, є найбільш точним. Він трактує запаси не конкретизуючи їх місця знаходження, однак зазначаючи причину їх накопичення. Так, запаси – це товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві, вони виникають щоразу, коли ресурси, що надходять та виходять з підприємства не використовуються.

Отже, запаси – це складова частина оборотних фондів підприємства, що відображаються в активі балансу, які не використовуються в даний момент у виробництві, зберігаються на складах або в інших місцях і призначені для подальшого використання (виробництва, продажу, перепродажу, а також використовуються для управління підприємством).

Важливою передумовою раціонального управління виробничими запасами

є економічно обґрунтована їх класифікація.

Існує загальна класифікація запасів (дод. Б). Запаси за функціональним призначенням поділяються на: призначені для реалізації (або дистрибуційні) та для виробництва (виробничі).

Виробничі запаси – це сукупність матеріалів, сировини, деталей, комплектуючих, напівфабрикатів, незавершеної продукції тощо, що необхідні для забезпечення безперервності виробничого процесу[11].

За місцем перебування: у постачальників, посередників, роздрібній торгівлі, дорозі, виробничому процесі, підзвітних осіб, на складах підприємства.

За формою власності: власні, запозичені, на утриманні.

За часом зберігання на підприємстві: швидколіквідні, тривалого зберігання, нетривалого зберігання.

За цілями: поточні, тактичні, стратегічні.

За метою формування: підготовчі (буферні), резервні (страхові), спекулятивні, рекламні.

За структурою запаси поділяються на сировину і матеріали, незавершене виробництво, готову продукцію [6, 9, 11, 18].

Найбільш поширеною є типова класифікація за функціональною ознакою й призначенням у виробництві. Відповідно до таких ознак запаси поділяються на основні й допоміжні.

Заслуговує на увагу й класифікація виробничих запасів в залежності від їх ролі в процесі виробництва. Для цього запаси на підприємстві рекомендується класифікувати на три групи: матеріали, що постійно споживаються і від яких залежить безперервність виробничого процесу; матеріали, які використовуються постійно, але безпосередньо не пов'язані з виготовленням продукції; матеріали, потреба в яких виникає рідко [4, с.85].

Деякі із авторів також подають класифікацію запасів за планом рахунків бухгалтерського обліку, проте паралельно ще пропонують класифікацію за економічним змістом, виділяючи дев'ять класифікаційних ознак. Систематизація матеріальних запасів підприємства відображена на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Систематизація матеріальних запасів підприємства [21, с.225]

На кожному підприємстві виникає необхідність у прийнятті рішень щодо доцільності формування товарних запасів. Під час планування важливим є також встановлення рівня запасу, який необхідний для кожного конкретного підприємства і для кожної позиції в асортименті продукції [8].

Обсяг та структура запасів промислового підприємства формуються під впливом великої кількості факторів – рис. 1.2.

Величина товарних запасів і оборотність залежать від багатьох факторів. Одні з цих чинників прискорюють товарооборотність і тим самим об'єктивно зменшують необхідну величину запасів, інші, навпаки, уповільнюють швидкість товарного обігу і тим самим збільшують розмір запасів. Знаючи це, можна виявити резерви прискорення оборотності запасів підприємства; поліпшити

постачання населення товарами споживання; знизити витрати на освіту і утримання товарних запасів.

Фактори, що визначають розмір матеріальних запасів підприємства

Рис. 1.2. Фактори, що визначають розмір матеріальних запасів підприємства[21, с.239]

На практиці розроблено багато методів, прийомів і стратегій управління запасами. Варто звернути увагу на переваги та недоліки основних систем управління запасами, наведені в дод. В.

Планування запасів – ключова ланка у системі управління матеріальними ресурсами підприємства. Планування виробничих запасів як комплексний процес включає наступні етапи – рис. 1.3.

Основними складовими логістичного підходу до управління матеріальними запасами на підприємстві є:

1. Визначення необхідних видів матеріальних запасів.
2. Встановлення необхідної кількості матеріальних запасів. Розрізняють два

методи визначення кількості запасів: на плановій основі та на основі витрат матеріальних запасів минулих періодів.

Рис. 1.3. Основні етапи планування матеріальних запасів підприємства [21, с. 241]

3. Потреба в необхідній якості матеріальних запасів.
4. Визначення форми закупівлі матеріальних ресурсів.
5. Забезпечення доставки матеріальних ресурсів в потрібний час.
6. Забезпечення прийнятних витрат.
7. Забезпечення доставки матеріальних ресурсів в потрібне місце.
8. Забезпечення бажаного споживачем логістичного сервісу. Ключовими параметрами якості логістичного сервісу є: час від отримання замовлення до доставки постачальником сировини та матеріалів підприємству; гарантована надійність доставки сировини та матеріалів за будь-яких умов; реальна можливість доставки за першою вимогою підприємства; наявність необхідних запасів на підприємстві; стабільність матеріально-технічного забезпечення клієнтів; максимальна відповідність виконання замовлень вимогам клієнтів; прогресуючий рівень доступності виконання замовлень; зручність розміщення замовлення у постачальника в будь-який час; регулярне інформування клієнтів

про рівень і структуру витрат на обслуговування; забезпечення високої якості упаковки товарної продукції; прогресуюча можливість здійснення пакетних і контейнерних перевезень [38, с. 57-59].

Існує загальний методичний підхід до планування оптимального рівня запасів. За ним основним критерієм оптимізації рівня запасів є мінімум сукупних витрат. Розглянемо основні положення застосування даного підходу.

1. Будь-який рівень запасів генерує певну величину витрат для підприємства.

2. Оптимальним рівнем запасів є той рівень, при якому сукупні витрати утримання запасу мінімальні. Слід мати на увазі, що ті категорії витрат, які знаходяться в прямій пропорційній залежності від рівня запасів (тобто зростають при збільшенні запасів), як правило, зумовлюються критерієм ефективності, так як зайві запаси – це додаткові іммобілізовані (тобто, виключені з обороту) кошти підприємства. Ті категорії витрат, які перебувають в обернено пропорційній залежності від динаміки величини запасів, здебільшого визначаються критерієм непорушення планової ритмічності виробничо-фінансового циклу, або, інакше, критерієм фінансової стійкості [22].

Обираючи ту чи іншу систему планування запасів, найбільше уваги приділяють рівню витрат на управління запасами, а цей рівень залежить від швидкості обігу грошових коштів на підприємстві.

Основними методами оптимізації товарно-матеріальних запасів є:

1) для запасів сировини і матеріалів: - нормування запасів - визначення оптимального розміру замовлення (модель EOQ) - контроль запасів методом ABC.

Економіко-математичні методи і моделі визначення параметрів запасів базуються на найпоширенішій в теорії логістики формулі – моделі оптимальної (економічної) партії замовлення – Economic Order Quantity (EOQ), відомої як формула Уїлсона або формула Харріса-Уїлсона.

Застосування моделі EOQ ґрунтується на формулі розрахунку оптимальної величини одного замовлення на відновлення запасів:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2QO}{C}} \quad (1.1)$$

де EOQ – оптимальний розмір закупівлі запасу у фізичних одиницях;

Q – оцінка споживання запасу за період у фізичних одиницях;

O – операційні витрати за замовленням (звітність, ведення переговорів, здійснення розрахунків);

C – складські та іммобілізаційні витрати по запасу за даний період [32].

2) запаси готової продукції - нормування запасів готової продукції - визначення оптимальної партії замовлення готової продукції (модель EPR).

Прикладна модель управління запасами готової продукції (economic production run, EPR) є модифікацією моделі EOQ і використовується для синхронізації виробництва і збуту. При цьому цільовим показником виступає розмір партії замовлення готової продукції при фіксованій швидкості виробничого циклу. Модель EPR розраховує оптимальний розмір однієї партії випуску, що мінімізує сукупні витрати (з переробки та зберігання одиниці запасів готової продукції):

$$EPR = \sqrt{\frac{2QS}{C}} \quad (1.2)$$

де EPR – кількість одиниць випуску в одній виробничій партії (замовленні, партії випуску);

Q – оцінка річного випуску;

S – витрати з переробки;

C – вартість зберігання одиниці запасів готової продукції протягом одного року.

У порівнянні з моделлю EOQ модель EPR менш поширена, так як вона може застосовуватися тільки на тих підприємствах, де в силу специфіки виробничого процесу можна варіювати розмір однієї партії випуску. Одночасне застосування моделей EOQ та EPR дозволяє синхронізувати в поточному управлінні на підприємстві три послідовні стадії фінансового циклу – постачання, виробництво, збут [32].

Через велику кількість вже існуючих моделей управління запасами підприємства стикаються з проблемою вибору найбільш ефективної, яка б

якогомога краще поєднувалась зі специфікою господарської діяльності підприємства. Саме тому так важливо проаналізувати існуючі моделі, дослідити їх переваги та недоліки, а також можливість їх впровадження на підприємстві.

Центральною ланкою механізму управління товарними запасами на рівні торгового підприємства є нормування та планування їх обсягу. Метою нормування товарних запасів є визначення їх оптимальних розмірів для забезпечення планового обсягу товарообороту у визначених умовах, місці та часі, створення потрібних матеріальних передумов для ритмічного та безперебійного продажу товарів при найменших витратах щодо їх формування, зберігання, регулювання. Нормування товарних запасів базується на таких принципах: 1) оптимальність; 2) надійність; 3) науковість; 4) реальність; 5) ефективність [34].

Широке розповсюдження в розвинених країнах отримав класифікаційний підхід до управління запасами ABCsystem. Його ідея полягає у використанні класифікації запасів і виділенні трьох груп – А, В і С, в залежності від ступеня впливу даного виду запасів на зростання товарообороту підприємства. До групи А відносять запаси, реалізація яких вносить найбільший вклад в обсяг товарообороту в грошовому вираженні. До цієї групи відносяться запаси, що забезпечують 70% обсягу реалізації. Як правило, це найбільш дорогі товари, і їхня питома вага в обсязі запасів в натуральному вираженні не перевищує 10%. Запаси цього виду вимагають особливої уваги менеджерів і використання кількісних засобів і моделей для оптимізації прийняття рішень. До групи В відносять запаси середнього рівня важливості, що забезпечують 20% обсягу реалізації підприємства. Їхня питома вага в натуральному вираженні, як правило, складає біля 20%. Вибір засобів управління запасами групи В повинен бути заснований на зіставленні витрат на управління і економічного ефекту від їхнього використання. Товарні запаси, реалізація яких має незначний вклад в обсяг товарообороту, порядку 10%, відносять до групи С. Достатньо часто вони складають значну частину в обсязі запасів в натуральному вираженні, – біля 70%. До управління запасами групи С недоцільно застосовувати складні кількісні методи управління, бо при цьому витрати на управління можуть бути

більшими за економічний ефект від їх використання. Принцип класифікації запасів на групи за їх важливістю для підприємства наведений в таблиці 1.2.

Таким чином, використання принципу Парето в управлінні товарними запасами означає, що вся номенклатура поділяється на групи за критерієм активності та вартості продажів. Група А, як "найбільш активна", піддається самому ретельному контролю, групі В приділяється менше управлінської уваги, а група С обслуговується "найменш активно".

Таблиця 1.1

Класифікація запасів (ABCsystem), [16]

Групи запасів	Частка в обсязі товарообороту в грошовому вимірі	Частка в обсягах запасів у натуральному вимірі	Чи варто використовувати складні кількісні методи управління
1. Група А	70%	10%	Так
2. Група В	20%	20%	В деяких випадках
3. Група С	10%	70%	Не варто

Використання товарних запасів у торгівлі носить непослідовний та важко прогнозований характер, оскільки це пов'язано з такою динамічною категорією, як попит населення. Тому часті випадки, коли дефіцитні на момент замовлення товари в час надходження до торгової мережі підпадають під категорію, що користується слабким попитом і осідає у запасах, або, навпаки, товари з ряду неходових починають користуватися підвищеним попитом.

Норматив товарних запасів має виступати як середня величина, що нівелює випадкові та другорядні відхилення як закономірність стохастичного характеру. Проблема полягає у вивченні та моделюванні закономірностей товарних запасів та створенні на цій основі науково обґрунтованих нормативів.

При нормуванні товарних запасів часто використовуються такі методи:

- метод техніко-економічних розрахунків;
- економіко-статистичний метод;
- метод експертних оцінок;
- економіко-математичні методи [22].

Суть нормування товарних запасів з допомогою методу техніко-економічних розрахунків полягає у визначенні норм за сегментами запасів, які виділяються, виходячи з цільового використання товарних ресурсів. Розрахунок

товарних нормативів при цьому здійснюється за товарними групами з виділенням трьох складових елементів запасів: робочого запасу, запасу поповнення, страхового запасу. Робочий запас та запас, пов'язаний з поповненням, в сукупності складають торговий запас.

Робочий запас являє собою сукупність трьох найважливіших елементів:

1. Представницького асортиментного набору.
2. Запасу на одноденну реалізацію.
3. Запасу на час приймання та підготовки товарів до реалізації [57].

Представницький асортиментний набір – це частка загального нормативу товарних запасів, призначених для забезпечення в торговому залі оптимальної кількості різновидів товарів. Його обсяг залежить від широти асортименту, обсягу товарообороту, спеціалізації підприємства та специфічних особливостей.

Запас на час прийому, підготовки товарів до продажу в днях встановлюється шляхом хронометрування часу, витраченого на окремі операції. Час на підготовку товарів до продажу складається з часу, що витрачається на розпакування та викладення товарів у торговельному залі.

Загальний розмір робочого запасу в днях обороту визначається як кількість різновидів, помножених на ціну, плюс одноденний товарооборот, поділені на одноденний товарооборот.

Запас поточного поповнення потрібно створювати для забезпечення регулярної торгівлі в періоди між черговими поставками товарів. Його обсяг залежить від періодичності (частоти) завозу, широти асортименту та комплектності партії товарів, що надходять.

У період між черговими надходженнями товарів запас поповнення коливається від максимуму (в день доставок) до мінімуму (перед завозом). Тому при визначенні норм запасу використовують середній час періодичності, тобто половину інтервалу надходження товарів. У процесі нормування виходять із оптимального розміру партії та інтервалу завозу, раціонального асортименту за типами торгових підприємств.

Страховий і гарантійний запас створюється для забезпечення безперебійної торгівлі і значного збільшення попиту в окремі періоди, можливого порушення термінів та обсягів поставки товарів та інших непередбачуваних обставин.

Величина цього запасу визначається у відсотках від розміру товарного запасу залежно від способів та частоти доставки товарів, транспортних умов, а також від ступеня коливання випадкових факторів. Для визначення розміру страхового (гарантійного) запасу сумують робочий запас з запасами поточного поповнення. Норми резервування з кожної товарної групи можуть розраховуватися індивідуально з використанням теорії ймовірності.

Метод техніко-економічних розрахунків має ряд переваг. У ньому враховано не тільки загальний обсяг товарних запасів за вартістю, але і його речовий склад. Він передбачає розробку асортиментного мінімуму для кожного магазину та контроль за його дотриманням [50].

Недоліками цього методу є:

1. Складність та трудомісткість розрахунків.
2. Необхідність достатньої інформації про умови торговельного процесу та постачання підприємства.
3. Неврахування фінансових можливостей підприємства щодо утворення товарних запасів:

$$H = K + P + 1/2 \text{ Надх.} + \Gamma(1.3)$$

де K – запас на період приймання і фасування товарів;

P – робочий запас;

Надх. – надходження товарів;

Γ – гарантійний запас;

H – норматив товарних запасів [48].

Таким чином, проаналізовані моделі можуть широко використовуватися підприємствами при управлінні оборотними активами, в тому числі, матеріальними запасами. Підприємство може більш обґрунтовано формувати обсяг своїх виробничих запасів, розрахувавши їх оптимальний розмір, а ефективне управління коштами дозволить підвищити ліквідність підприємства і рівень його платоспроможності.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

2.1. Аналіз динаміки обсягу матеріальних запасів, їх відповідності плановим показникам

Метою аналізу виробничих запасів є пошук внутрішніх потенційних можливостей (резервів) раціонального їх використання, зростання обсягів виробництва та прибутку.

Приватне акціонерне товариство «Оболонь» та його дочірні підприємства виготовляють та продають пиво, мінеральну воду, прохолоджувальні та слабоалкогольні напої під різними брендами торгової марки «Оболонь». Згідно облікової політики аналізованого підприємства запаси оцінюються за нижчою з двох вартостей: або за собівартістю або за чистою вартістю реалізації. Витрати, пов'язані з транспортуванням кожного виду продукції до його теперішнього місцезнаходження та доведенням до теперішнього стану, обліковуються таким чином:

- сировина – за вартістю придбання за методом середньозваженої оцінки;
- готова продукція та незавершене виробництво – за вартістю матеріалів та праці, а також пропорційної частки накладних виробничих витрат, виходячи зі звичайної виробничої потужності [33].

Чиста вартість реалізації ґрунтується на оціночній ціні реалізації в ході звичайної господарської діяльності за вирахуванням очікуваних майбутніх витрат, пов'язаних з доведенням продукції до готовності та з її реалізацією.

Середньорічна вартість оборотних активів ПрАТ «Оболонь» за період 2016-2018 рр. зросла на 1,3% або на 18129 тис. грн і склала у 2018 році 1427 млн. грн. Більш наочно динаміку показника ілюструє графік на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка середньорічної вартості оборотних активів ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр., тис. грн

Наступним етапом нашого аналізу є аналіз динаміки матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр. – табл. 2.1. За даними таблиці ми бачимо, що у складі матеріальних запасів зросли обсяги незавершеного виробництва – на 23,5 млн. грн. (або на 75,5%), готової продукції – на 67,8 млн. грн. (або у 2,6 рази) та найбільше – товарів – у 3 рази (або на 24,5 млн. грн. відповідно). Скорочення зазнали виробничі запаси – на 264 млн. грн. (або на третину) з 2016 до 2018 рр. відповідно. Загальна сума матеріальних запасів за рахунок останньої складової та її негативної зміни зменшилась на 148,2 млн. грн. або на 16,5% відповідно.

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь», тис. грн

Найменування запасів	Роки			Абсолютний приріст, 2018 до 2016 рр, +/-	Темп росту, %
	2016	2017	2018		
Виробничі запаси	814249,0	763809,0	550303,0	-263946,0	67,58
Незавершене виробництво	31179,0	40233,0	54716,0	23537,0	175,49
Готова продукція	41337,0	82543,0	109092,0	67755,0	263,91
Товари	11965,0	8790,0	36452,0	24487,0	304,66
Всього запасів	898730,0	895375,0	750563,0	-148167,0	83,51

Допричин зменшення суми виробничих запасів можна віднести нерациональне використання виробничих запасів внаслідок завищення норм витрат сировини, матеріалів на виготовлення одиниці продукції, перебої у постачанні, неправильне визначення оптимальної потреби підприємства у виробничих запасах.

Досліджуване підприємство в рамках аналізу матеріальних ресурсів має

контролювати рівень запасів, маючи на увазі подвійну мету: знизити витрати на зберігання й управління запасами та зменшити обсяг законсервованих коштів.

Проаналізуємо відповідність плановим показникам матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь» за досліджуваний період за даними табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка відповідності плановим показникам обсягу матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь»

Найменування запасів	Роки								
	2016			2017			2018		
	План, тис. грн	Факт, тис. грн	% виконання плану	План, тис. грн	Факт, тис. грн	% виконання плану	План, тис. грн	Факт, тис. грн	% виконання плану
Виробничі запаси	805905	814249	101,0	795300	763809	96,0	690770	550303	79,7
Незавершене виробництво	30570	31179	102,0	32955	40233	122,1	43780	54716	125,0
Готова продукція	42125	41337	98,1	53800	82543	153,4	90758	109092	120,2
Товари	11900	11965	100,5	10250	8790	85,7	18458	36452	197,5
Всього запасів	890500	898730	100,9	892305	895375	100,3	843766	750563	89,0

Як свідчать наведені розрахунки, у 2016 та 2017 роках плановий обсяг матеріальних запасів фактично виконувався на 100,9 та 100,3 в.п., а от у звітному 2018 році невиконання планового показника склало 11 в.п., що не могло не позначитися на результатах операційної діяльності досліджуваного підприємства. Особливу увагу необхідно приділити суттєвому недовиконанню плану обсягу виробничих запасів – майже 20 в.п., а також перевиконанню майже у 2 рази плану обсягів товарів.

Проаналізуємо також динаміку запасів готової продукції ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр. за даними таблиці 2.3. Як свідчать результати дослідження, сума запасів готової продукції зросла з 41,34 до 109,1 млн. грн. або на 67,76 млн. грн. за аналізований період.

В розрізі товарних груп найбільше зросли запаси готової продукції пива та безалкогольних напоїв – на 21,3 та 20,8 млн. грн. або у 2,67 та 3,18 рази

відповідно. Найменше зростання характерне для групи снєків – 954 тис. грн. або 62,2%.

Таблиця 2.3

Динаміка обсягів запасів готової продукції ПрАТ «Оболонь»

Найменування запасів	Абсолютне значення, тис. грн			Абсолютний приріст за 2016-2018 рр., +/-	Темп росту, 2018 до 2016 рр., %
	2016 р.	2017 р.	2018 р.		
Готова продукція - всього	41337,0	82543,0	109092,0	67755,0	263,9
Пиво	12769,0	27173,2	34091,3	21322,3	267,0
Сидр	5580,5	10045,5	14400,1	8819,6	258,0
Безалкогольні напої	9544,7	20776,1	30382,1	20837,4	318,3
Алкогільні напої	3265,6	5794,5	7341,9	4076,3	224,8
Мінеральна та питна вода	4968,7	8427,6	12971,0	8002,3	261,1
Снеки	1533,6	1485,8	2487,3	953,7	162,2
Промислові товари	3674,9	8840,4	7418,3	3743,4	201,9

Необхідно зазначити, що за період 2016-2018 рр. в абсолютному вимірі зросли запаси готової продукції за всіма товарними групами.

Таким чином, загальна вартість виробничих запасів у 2018 році порівняно з 2016 роком зменшилась на 264 млн. грн. (або на третину). На таку зміну вплинуло зростання вартості сировини і матеріалів, а також палива та МШП. Проаналізувавши динаміку структури матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь» можна зробити висновок, що найбільшу частку складають саме виробничі запаси, що мають вагоме значення і в структурі оборотних активів.

2.2. Характеристика складу та структури матеріальних запасів

Значний обсяг і частка запасів у складі оборотних активів може призвести до спаду активності підприємства, сповільнення оборотності оборотних активів, погіршення фінансового стану, збільшення непродуктивних втрат, пов'язаних з псуванням, старінням запасів, зниженням ліквідності і т.п. Нестача запасів, у свою чергу, негативно позначається на результатах роботи підприємств і проявляється у невиконанні виробничої програми, рості собівартості придбання матеріальних ресурсів через терміновість поставки, порушенні ритму роботи, втраті споживачів продукції тощо[55, с. 48].

Проаналізуємо динаміку структури та обсягів матеріальних запасів. За

даними таблиці 2.4 ми бачимо обсяг та структуру оборотних активів за 2016-2018 роки.

Таблиця 2.4

**Динаміка обсягів та структури оборотних активів ПрАТ «Оболонь»
в 2016-2018 рр.**

Показники	2016		2017		2018		Темп приросту за 2016-2018 рр, %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Оборотні активи	1482550	100,00	1549136	100,00	1664771	100,00	12,3
Запаси	895375	60,39	895375	57,80	750563	45,09	-16,2
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги	407752	27,50	407752	26,32	297870	17,89	-27,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
з бюджетом	11865	0,80	13198	0,85	71280	4,28	500,8
у т.ч. з податку на прибуток	10773	0,73	3228	0,21	8047	1,07	-25,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	92397	6,23	51498	3,32	430965	25,89	366,4
Гроші та їх еквіваленти	43198	2,91	9776	0,63	46172	2,77	6,9
Інші оборотні активи	4171	0,28	19198	1,24	16455	0,99	294,5

Як свідчать дані розрахунків, наведені у табл. 2.4, найбільшу частку в структурі оборотних активів досліджуваного підприємства займають запаси (що наочно відображено на рис. 2.2). Проте, за аналізований період значення питомої ваги запасів зменшилось досить суттєво – з 60,4 до 45,1%, що має як позитивний, так і негативний вплив. Зокрема, якщо у 2016 році підприємство витрачало більше половини грошових коштів у структурі оборотних активів для утримання запасів, то уже в 2018 – менше половини.

Зазначимо, що досить позитивним фактором є зменшення частки дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги у структурі оборотних активів (з 27,5 до 17,9%), проте, одночасно, негативним – зростання питомої ваги іншої поточної дебіторської заборгованості (з 6,2 до 25,9% відповідно).

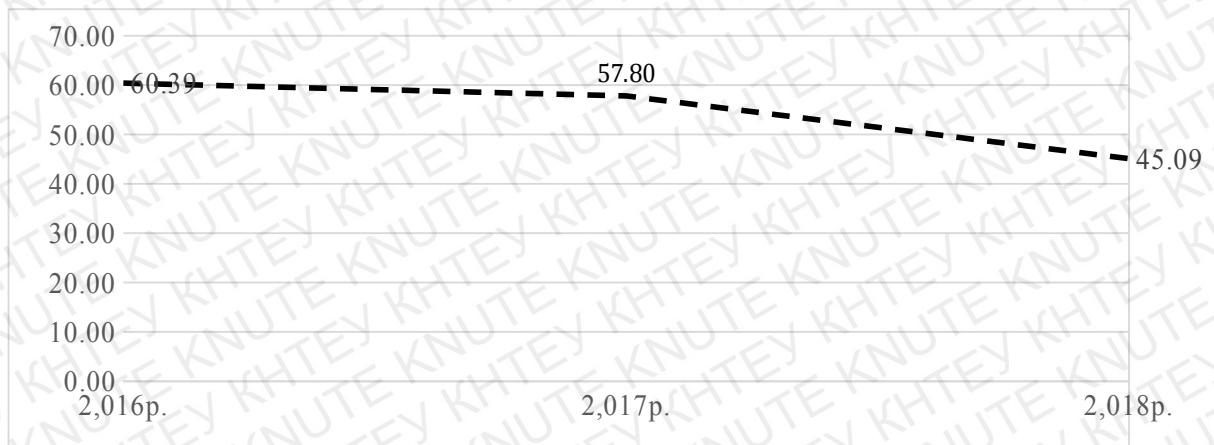

Рис. 2.2. Динаміка частки запасів у структурі оборотних активів ПрАТ «Оболонь» в 2016-2018 рр., %

Зазначимо також, що у 5 разів зросла частка у оборотних активах дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом, проте, це не є негативним фактором, адже значення показника не є суттєвим.

У таблиці 2.5 відображено структуру складових матеріальних запасів аналізованого підприємства в динаміці за 2016-2018 роки. Як свідчать дані розрахунків, у структурі матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь» відбулись наступні зміни: порівняно з 2016 роком у 2018 році частка виробничих запасів зменшилась на 17,28 п., натомість зросла частка готової продукції - на 9,94 п., незавершеного виробництва – на 3,82 та товарів – на 3,53 в.п. відповідно.

У 2016 році виробничі запаси складали 90,6% усіх матеріальних запасів. Цей показник був найвищим за останні 3 роки.

Таблиця 2.5

Динаміка структури матеріальних запасів ПрАТ «Оболонь» в 2016-2018 рр.

Найменування запасів	Питома вага, %			Абсолютний приріст, 2018 від 2016 рр., +/-
	2016	2017	2018	
Виробничі запаси	90,60	85,31	73,32	-17,28
Незавершене виробництво	3,47	4,49	7,29	3,82
Готова продукція	4,60	9,22	14,53	9,94
Товари	1,33	0,98	4,86	3,53
Всього матеріальних запасів	100,00	100,00	100,00	x

Зростання незавершеного виробництва може свідчити не тільки про розширення масштабів діяльності і ріст ділової активності, а й бути наслідком

росту тривалості виробничого циклу через зниження продуктивності праці, ефективності використання виробничих потужностей, низької організації виробництва, недостатнього рівня техніки і технології.

Необхідно зазначити, що за період 2016-2018 рр. в абсолютному вимірі зросли запаси готової продукції за всіма товарними групами, проте аналіз динаміки частки запасів (табл. 2.6) засвідчує дещо іншу ситуацію.

Так, за період 2016-2018 рр. у структурі запасів готової продукції ПрАТ «Оболонь» зросла частка безалкогольних напоїв – на 4,76 в.п. і дещо менше – пива – на 0,36 в.п. відповідно. Поряд з цим, питома вага інших товарних груп відповідно зазнала зменшення: алкогольних напоїв – на 1,17 п., снеків – на 1,43, промислових товарів – на 2,09 в.п. відповідно.

Таблиця 2.6

Динаміка частки запасів готової продукції ПрАТ «Оболонь» в 2016-2018 рр.

Найменування запасів	Питома вага, %			Абсолютний приріст, 2018 від 2016 рр., +/-
	2016	2017	2018	
Готова продукція	100,00	100,00	100,00	х
Пиво	30,89	32,92	31,25	0,36
Сидр	13,50	12,17	13,20	-0,3
Безалкогольні напої	23,09	25,17	27,85	4,76
Алкольні напої	7,90	7,02	6,73	-1,17
Мінеральна та питна вода	12,02	10,21	11,89	-0,13
Снеки	3,71	1,80	2,28	-1,43
Промислові товари	8,89	10,71	6,80	-2,09

Отже, запаси готової продукції мають розгалужену структуру та склад, що свідчить про їх складність та доцільність утримування на підприємстві.

Принцип класифікації запасів на групи за їх важливістю для підприємства наведений у розділі 1. Результати розрахунків показників АВС-аналізу за реалізацією асортиментних груп продукції ПрАТ «Оболонь» у 2016-2018 роках (за обсягами реалізації) наведено у табл. 2.7.

XYZ-аналіз дозволяє класифікувати товарний асортимент продажів товарів, розглянутий при проведенні АВС-аналізу, в залежності від характеру їх продаж і точності прогнозування змін у їхній потребі. Угрупування товарного асортименту при проведенні XYZ-аналізу здійснюється в порядку зростання коефіцієнта варіації. До категорії Х відносять ресурси, що характеризуються

стабільною величиною обсягів продажу, незначними коливаннями в обсягах їх продаж і високій точності прогнозу.

Таблиця 2.7

**Показники ABC-аналізу за реалізацією асортиментних груп продукції
ПрАТ «Оболонь» у 2016-2018 рр. (за обсягами реалізації)**

Асортиментна група продукції	Частка в сумарному обсязі реалізації за 12 кварталів, %	Накопичена частка в обсязі реалізації, %	Група асортименту в ABC - аналізі
Пиво	61,63	61,63	A
Безалкогольні напої	15,17	76,80	A
Сидр	11,25	88,05	B
Слабоалкогольні напої	4,44	92,49	B
Мінеральна та питна вода	4,24	96,73	C
Промислові товари	2,25	98,98	C
Снеки	1,02	100,0	C

Категорія Y - це ресурси, продаж яких характеризується відомими тенденціями (наприклад, сезонними коливаннями) і середніми можливостями їхнього прогнозування. Товари, які відносяться до категорії Z, продаються нерегулярно, точність їхнього прогнозування невисока.

При порівнянні варіаційних рядів між собою використовують коефіцієнт варіації. Розподіл коефіцієнта, щорекомендується, варіації за групами: $KV = 0-10\%$ - група X;

$KV = 10-25\%$ - група Y;

$KV > 25\%$ - група Z.

Заходи щодо управління продажами: X - закупівля відбувається синхронно процесові продажу товарів, Y - необхідне створення запасів товарів для продажу, Z - вимагає індивідуальних замовлень щодо закупівлі товарів на перепродаж.

На рис. 2.3 наведено динаміку щоквартального обсягу чистого доходу від продажу укрупнених асортиментних груп продукції ПрАТ «Оболонь» за 2018 р.

Як свідчать дані рис. 2.3, характер продаж асортиментних груп продукції досліджуваного підприємства у 2018 році є досить різноманітним. Так, для таких товарних груп, як пиво і безалкогольні напої характерними є коливання обсягу чистого доходу за кварталами останнього звітнього року, для снеків, промислових товарів, слабоалкогольних напоїв характерною є більш урівноважена динаміка аналізованого показника.

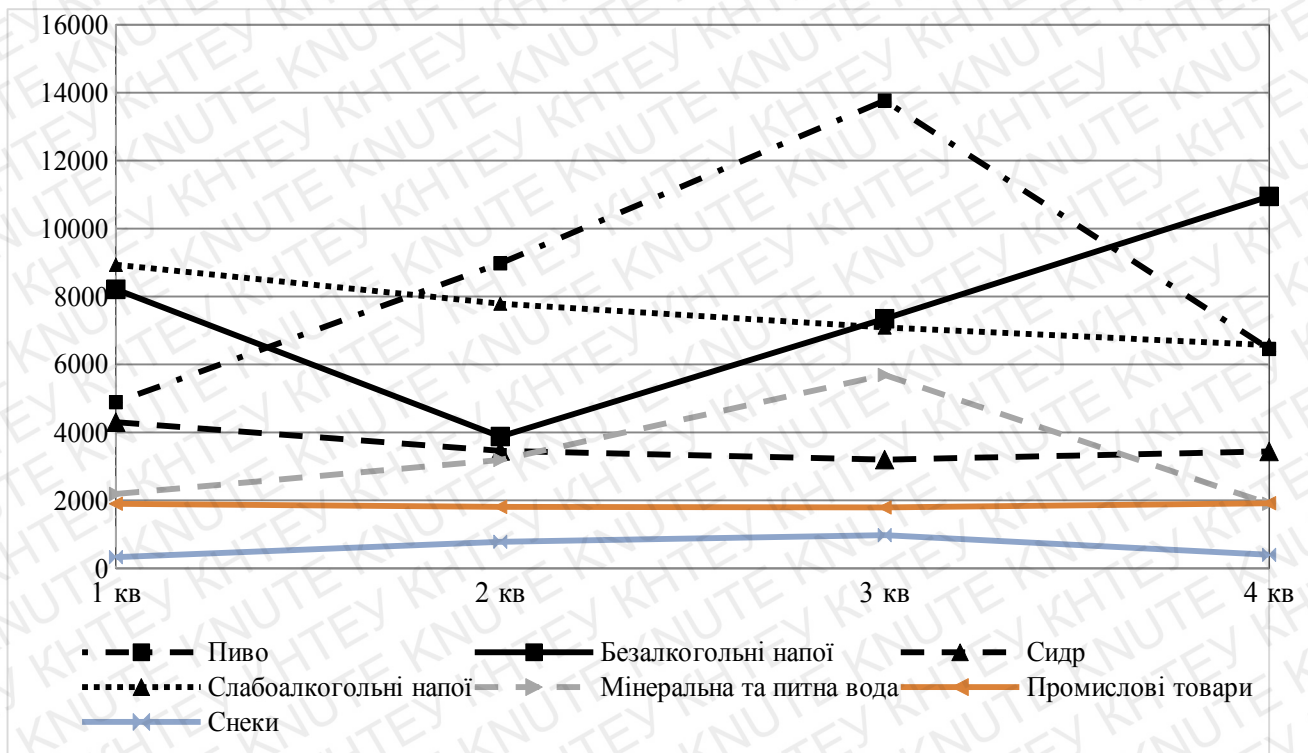

Рис. 2.3. Динаміка щоквартального обсягу чистого доходу від продажу укрупнених асортиментних груп продукції ПрАТ «Оболонь» за 2018 рік

У табл. 2.8 наведено результати статистичної обробки хронологічних рядів щоквартальних чистих доходів за асортиментними групами ПрАТ «Оболонь» за останній досліджуваний рік, які дали змогу здійснити класифікацію груп товарів за XYZ-аналізом.

Таблиця 2.8

Результати статистичної обробки хронологічних рядів щоквартальних чистих доходів за асортиментними групами ПрАТ «Оболонь», 2018 р.

Параметр статистичної обробки характеристик хронологічного ряду	Пиво	Безалк огольні напої	Сидр	Слабоа лкогол ьнінап ої	Мінера льната питна вода	Промис лові товари	Снеки
Середнє значення ряду, тис. грн	8522,81	7595,53	3600,04	7595,53	3242,76	1854,56	621,82
Середнє квадратичне відхилення ряду, тис. грн	3004,83	2257,19	372,97	792,17	1334,70	48,91	240,22
Мінімум значень ряду	6342,1	3879,1	3200,2	6569,9	2289,1	1792	329,1
Максимум значень ряду	10890,0	10945,2	4300,3	8934,1	4298,1	1917,1	978,2

Варіація ряду, %	39,42	33,23	11,58	11,66	46,02	2,95	43,19
Кількість значень ряду	4	4	4	4	4	4	4
XYZ-аналіз	Z	Z	Y	Y	Z	X	Z

Таким чином, до групи X віднесено групу промислових товарів, Y – сидр та слабоалкогольні напої, групу Z формують пиво, безалкогольні напої, мінеральна та питна вода, а також снеки.

Накладення результатів аналізу XYZ на дані ABC-методу утворює 9 груп ресурсів, для кожної з яких необхідно розробити свою техніку управління, при цьому кожна з груп має дві характеристики: вартість запасів і точність прогнозування потреби в них. Впровадження в досліджуваному підприємстві автоматизованої системи управління запасами на базі сполучення ABC та XYZ – алгоритмів моніторингу асортименту продаж дозволило виявити, що продукція ПрАТ «Оболонь» відноситься до наступних категорій (має сезонний характер з наростанням обсягів продажу):

AZ (пиво та безалкогольні напої) – запаси, реалізація яких вносить найбільший вклад в обсяг товарообороту в грошовому вираженні; вимагають індивідуальних замовлень щодо закупівлі товарів на перепродаж;

BY (сидр та слабоалкогольні напої) – потребує систему постачання авансовими партіями згідно прогнозу попиту з обов'язковим розрахунком величини страхового запасу;

CZ (мінеральна та питна вода і снеки) – запаси, реалізація яких має незначний вклад в обсяг товарообороту; можлива закупка великими партіями, оскільки ціна товарної групи асортименту – невелика.

Таким чином, отримані результати автоматизованої системи управління запасами, побудованої на детальному управлінні асортиментними групами товарів дозволяють ефективно прогнозувати подальші дії ПрАТ «Оболонь» з управління закупками асортиментних груп товарної номенклатури продукції згідно матриці результатів спільного ABC-XYZ –аналізів.

Запаси оцінюються за нижчою з двох вартостей: або за собівартістю або за чистою вартістю реалізації. Витрати, пов'язані з транспортуванням кожного виду продукції до його теперішнього місцезнаходження та доведенням до

теперішнього стану, обліковуюються таким чином:

- сировина – за вартістю придбання за методом середньозваженої оцінки;
- готова продукція та незавершене виробництво – за вартістю матеріалів та праці, а також пропорційної частки накладних виробничих витрат, виходячи зі звичайної виробничої потужності. Чиста вартість реалізації ґрунтується на оціночній ціні реалізації в ході господарської діяльності за вирахуванням очікуваних майбутніх витрат, пов'язаних з доведенням продукції до готовності та з її реалізацією.

Політика підприємства у сфері управління оборотним капіталом має являти собою компроміс між рішенням двох важливих завдань: забезпечення платоспроможності та забезпечення прийняттого обсягу, структури і рентабельності активів.

Розроблено типологію фінансової стійкості та балансові рівняння з метою оцінки, яку інколи називають моделями В.В. Ковальова, який вперше їх навів у своїй роботі [43, с.87]. Реалізація цього методичного підходу передбачає визначення таких показників:

1. Власні обігові кошти (ВОК) підприємства, розмір яких визначається за формулою: $ВОК = ВК + ДЗ - ПА(2.1)$

де ВК - власний капітал;

ДЗ - довгострокові зобов'язання;

ПА - позаобігові активи (розділ I активу балансу).

2. Нормальні джерела формування запасів (НДФЗ). Їх кількісна оцінка здійснюється за формулою: $НДФЗ = ВОК + БК_pOK + ТК_pЗ(2.2)$

де ВОК - власні обігові кошти;

БК_pOK - банківські кредити для формування обігових коштів;

ТК_pЗ - кредиторська заборгованість товарного характеру;

БК_pOK та ТК_pЗ приймаються в розрахунок тільки в обсягах заборгованості, строк погашення якої не минув.

3. Запаси та витрати (ЗВ).

Залежно від співвідношення розглянутих показників (ЗВ, ВОК та НДФЗ) виділяють такі типи поточної фінансової стійкості підприємства.

1. Абсолютна фінансова стійкість, досягнення якої відбувається за

умови: $3B < BOK$

Це співвідношення свідчить про абсолютну незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів для покриття поточних фінансових потреб.

2. Нормальна фінансова стійкість, яка відповідає такій нерівності:

$$BOK < 3B < НДФЗ$$

Даний тип фінансової стійкості свідчить про ефективну політику залучення та використання позикових коштів, оскільки виробничі потреби підприємства в повному обсязі забезпечені різноманітними нормальними джерелами фінансування, строк погашення яких не настав.

3. Нестійке фінансове становище, яке відповідає нерівності: $3B > НДФЗ$

Цей тип фінансової стійкості свідчить про наявність певних проблем з джерелами фінансування запасів та витрат.

4. Критичне фінансове становище, яке діагностується в разі наявності 2-х ознак: $3B > НДФЗ$; виявлення такого становища свідчить про неможливість підприємства вчасно розрахуватися зі своїми кредиторами.

Досягнення типу 3 та 4 є, як правило, наслідком неефективних рішень щодо фінансування товарно-матеріальних запасів та здійснення авансових витрат, неможливості реалізації накопичених товарних запасів відповідно до термінів повернення позик та погашення зобов'язань за ними. Результати розрахунків наведено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

**Аналіз показників фінансової стійкості та фінансування запасів у
ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр., тис. грн**

Назва показника	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолют- ний приріст, 2018 від 2016 рр., +/-	Темп росту, 2016- 2018 рр., %
Власний капітал	33330,0	1340480,0	2495482,0	2462152,0	7487,2
Довгострокові зобов'язання	90137,0	347830,0	2786127,0	2695990,0	3091,0
Позаобігові активи	1726793,0	3138341,0	5216689,0	3489896,0	302,1
Власні обігові кошти (ВОК)	-1603326,0	-1450031,0	64920,0	1668246,0	-4,0
Банківські кредити для формування обігових коштів	333664,0	1916055,0	417962,0	84298,0	125,3
Кредиторська заборгованість товарного характеру	723372,0	635639,0	830232,0	106860,0	114,8
Нормальні джерела формування запасів (НДФЗ)	-546290,0	1101663,0	1313114,0	1859404,0	-240,4

Запаси та витрати (ЗВ)	901682,0	898600,0	750563,0	-151119,0	83,2
Тип поточної фінансової стійкості	Нестійке фінансове становище	Нормальна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	х	х

Таким чином, проведені розрахунки та результати аналізу дають змогу констатувати факт покращення фінансової стійкості даного підприємства – ПрАТ «Оболонь» з нестійкого у 2016 році до нормального – у 2018 році. Нормальна фінансова стійкість свідчить про ефективну політику залучення та використання позикових коштів, оскільки виробничі потреби підприємства в повному обсязі забезпечені різноманітними нормальними джерелами фінансування, строк погашення яких не настав.

2.3. Оцінка ефективності формування матеріальних запасів підприємства та факторів, що впливають на цей процес

З метою аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів, перш за все, проаналізуємо їх оборотність на підприємстві.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів ($K_{об.ОА}$) показує швидкість обороту всіх мобільних засобів підприємства. Збільшення коефіцієнта характеризується позитивно, якщо він збігається з коефіцієнтом оборотності запасів, і негативно, якщо коефіцієнт оборотності запасів зменшується.

Розрахуємо коефіцієнт оборотності оборотних активів за формулою:

$$K_{об.ОА} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість оборотних активів}} \quad (2.3)$$

Для характеристики ефективності управління запасами використаємо коефіцієнт оборотності запасів і показник тривалості обороту.

Для розрахунку коефіцієнта оборотності запасів необхідно собівартість реалізованої продукції розділити на середньорічну вартість запасів і витрат підприємства:

$$K_{об.З} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}} \quad (2.4)$$

Коефіцієнт показує, скільки оборотів за рік зробили запаси, тобто, скільки разів вони перенесли свою вартість на готові вироби. Зменшення його свідчить про відносне збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію.

Результати аналізу показників оборотності оборотних активів ПрАТ «Оболонь» згрупуємо у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Динаміка оборотності оборотних активів ПрАТ «Оболонь»
за 2016-2018 рр.**

Назва показника	2016	2017	2018	Темп росту, 2018 до 2016 рр., %	Абсолютний приріст, 2018 до 2016 рр., +/-
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,58	2,33	3,48	134,5	+0,90
Коефіцієнт оборотності готової продукції	88,11	42,70	45,50	51,6	-42,61
Тривалість обороту готової продукції, днів	4,09	8,43	7,91	193,7	+3,82

Як свідчать дані табл. 2.10, коефіцієнт оборотності оборотних активів досліджуваного підприємства зріс з 2,58 до 3,48 п. за 2016-2018 роки, або на 34,5%, що в цілому позитивно характеризує рівень оборотності даного виду активів.

Дещо гіршою у порівнянні з попереднім показником є динаміка коефіцієнта оборотності готової продукції – значення знизилось з 88,1 до 45,5 п., або майже вдвічі. Закономірним є результат зростання тривалості обороту готової продукції – з 4 днів у 2016 році до 8 днів у 2018 році, тобто, теж майже вдвічі.

Проаналізуємо також показники оборотності товарних запасів ПрАТ «Оболонь» в динаміці – табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Динаміка оборотності товарних запасів ПрАТ «Оболонь»
за 2016-2018 рр.**

Назва показника	2016	2017	2018	Абсолютний приріст, 2018 до 2016 рр., +/-
Коефіцієнт оборотності запасів	3,005	2,652	4,368	1,363

Тривалість обороту запасів, днів	119,8	135,8	82,4	-37,4
----------------------------------	-------	-------	------	-------

Як свідчать результати розрахунків, коефіцієнт оборотності запасів зріс з 3 до 4,4 п. за 2016-2018 роки (або на 45%), що, відповідно, спричинило скорочення тривалості обороту запасів зі 120 до 82 днів (або на 31%).

Збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів характеризується позитивно, якщо він збігається з коефіцієнтом оборотності запасів, і негативно, якщо коефіцієнт оборотності запасів зменшується.

Операційний цикл – це показник, що характеризує тривалість періоду, протягом якого в середньому грошові кошти омертвлені в негрошових оборотних активах. Цей показник характеризує, перш за все, ефективність виробничої і комерційної діяльності. Одним із головних елементів фінансової діяльності є здатність підприємства своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Гроші, вкладені у операційну діяльність не можуть бути вилучені звідти негайно для покриття короткочасної їх нестачі. Те ж саме стосується і дебіторської заборгованості – можна добиватися змін у взаємовідносинах із дебіторами, проте це тривалий процес. Інша справа – кредиторська заборгованість – моментом оплати можна управляти, у критичній ситуації можна піти на затримку в погашенні заборгованості тощо. Іншими словами, кредиторська заборгованість як чинник регулювання поточних грошових коштів (природно, непрямий) більш керована і, отже, має враховуватися при характеристиці ефективності фінансування оборотних активів [38, с.85].

Така оцінка дається за допомогою показника тривалості фінансового циклу, що характеризує середню тривалість між відтоком грошових коштів у зв'язку зі здійсненням поточної операційної діяльності і їх притоком як результатом операційної і фінансової діяльності. Фінансовий цикл представляє собою період обороту оборотних активів, протягом якого вони уречевлені у фондах обігу. Фінансовий цикл включає у себе час надходження оборотних активів у двох стадіях кругообігу - виробничій і товарній, але не включає час їх перебування в грошовій стадії. У разі, коли підприємство видає або отримує аванси, воно повинно скоригувати фінансовий цикл на тривалість їх обороту.

Операційний цикл більшою мірою характеризує виробничо-технологічний

аспект діяльності підприємства, а фінансовий цикл – її фінансову компоненту – табл. 2.12.

Операційний цикл (ОЦ) розраховується як сума оборотності виробничих запасів і дебіторської заборгованості (у днях) за формулою:

$$ОЦ = Об_{вз} + Об_{дз} \quad (2.5)$$

Скорочення тривалості операційного циклу у ПрАТ «Оболонь» за період 2016-2018 рр. на 53 дні є позитивною тенденцією.

Таблиця 2.12

Динаміка операційного та фінансового циклів ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр., днів

Назва показника	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютний приріст, 2018 до 2016 рр., +/-
Оборотність виробничих запасів	119,8	135,8	82,4	-37,4
Оборотність дебіторської заборгованості	32,09	40,00	16,96	-15,14
Операційний цикл	151,90	175,75	99,37	-52,53
Оборотність кредиторської заборгованості	96,66	102,83	77,46	-19,20
Фінансовий цикл	55,24	72,92	21,91	-33,32

Фінансовий цикл (ФЦ) розраховується як різниця операційного циклу і оборотності кредиторської заборгованості (Об_{кз}), яка розраховується відношенням середньої кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги до одноденних витрат матеріальних виробничих запасів.

$$ФЦ = ОЦ - Об_{кз} \quad (2.6)$$

Позитивне значення фінансового циклу свідчить про достатню фінансову дисципліну підприємства, проте зниження значення цього показника за аналізований період з 55 до 22 днів засвідчує погіршення фінансової дисципліни у ПрАТ «Оболонь».

Результати розрахунків, наведені у табл. 2.13, засвідчують суттєве зниження коефіцієнта відношення доходів від реалізації до обсягів запасів готової продукції.

Таблиця 2.13

Співставлення доходів від реалізації та запасів готової продукції ПрАТ «Оболонь» за 2016-2018 рр.

Назва показника	2016	2017	2018	Абсолютний приріст, 2018 від 2016 рр., +/-	Темп росту за 2016-2018 рр, %
Запаси готової продукції, тис. грн	41337,0	82543,0	109092,0	+67755,0	263,9
Дохід від реалізації продукції, тис. грн	4441246,0	4310214,0	4963232,0	+521986,0	111,8
Коефіцієнт відношення доходів до обсягів готової продукції	107,4	52,2	45,5	-61,9	x

Так, розмір запасів ПрАТ «Оболонь» зріс за досліджуваний період на 67755 тис. грн. (або у 2,6 рази), а дохід від реалізації продукції – на 5121986 тис. грн. (або лише на 12%). Така динаміка спричинила суттєве зниження коефіцієнта співвідношення доходів від реалізації і обсягів запасів готової продукції – з 107 до 45 п. за 2016 та 2018 роки відповідно.

Отже, можна зробити висновок, що для підвищення ефективності використання запасів готової продукції пропонується: переглянути норми витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції; з'ясувати можливості придбати (чи залучити на умовах лізингу) більш економічні види обладнання; оцінити можливості зменшувати втрати сировини у відходах виробництва; переглянути основних постачальників сировини, аби їх диверсифікувати, зменшити кількість посередників.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЗАПАСІВ ПрАТ «ОБОЛОНЬ»

Проблема оптимізації розмірів запасів готової продукції є надзвичайно актуальною. Це пов'язано з тим, що підприємства несуть значні витрати, пов'язані зі складуванням, псуванням, старінням товарно-матеріальних цінностей. Більша кількість замовлень при придбанні матеріальних ресурсів, хоч і призводить до утворення великих запасів, але має зміст тоді, коли підприємство може домогтися від постачальників зниження ціни [23, с. 136].

До запасів готової продукції належать товари, що можуть бути відправлені підприємством споживачеві в будь-який час. Такі запаси створюються з метою роз'єднання виробництва і попиту, щоб обслужити непередбачуваний чи передбачуваний непостійний ринок, відчутно не змінюючи об'єми виробничих потужностей. Переведення готової продукції у запаси викликається необхідністю формування її в партії відправлення, комплектування, упакування, маркування й оформлення на неї супровідних документів. В умовах ринкових відносин ці запаси можуть відігравати роль регулятора ринкового попиту і ціни на продукцію підприємства.

Запаси готової продукції на підприємствах-виробниках в каналах сфери обігу називають збутовими чи товарними. На кожному підприємстві виникає необхідність у прийнятті рішень щодо доцільності формування запасів готової продукції. У логістиці таке рішення базується на тому, що утримання запасів зумовлює додаткові витрати, пов'язані з їх створенням та зберіганням. Здавалось би, що такі запаси не створюють корисного ефекту, за винятком можливої спекуляції на різниці цін. Але з іншого боку наявність запасів готової продукції дає змогу своєчасно обслуговувати клієнта в конкретний момент часу, що є запорукою кращого сервісу. Під час планування важливим є встановлення рівня запасу, який необхідний для кожного конкретного підприємства і для кожної позиції в асортименті продукції.

Обсяг виробництва продукції в натуральних вимірниках встановлюється на основі обсягу поставок:

$$ОВi = ОПi - З_{\text{поч.}(зм)} + З_{\text{кін}(зм)}, \quad (3.1)$$

де $ОВi$ – обсяг виробництва i -го виду продукції в натуральних одиницях;

$ОПi$ – обсяг поставок (обсяг продажів) i -го виду в натуральних одиницях;

$З_{\text{поч}(зм)}$, $З_{\text{кін}(зм)}$ – запаси готової продукції на складі відповідно на початок і кінець планового періоду в натуральних одиницях [18].

Запаси готової продукції на початок планового періоду визначаються з їх фактичної величини на кінець звітного періоду. Величина запасу готової продукції на кінець планового періоду визначається виходячи із терміну зберігання продукції на складі і тривалості планового періоду, тобто:

$$З_{\text{кін}(зм)} = \frac{ОПi \times Тзбер.i}{Д}, \quad (3.2)$$

де $Тзбер.i$ – середній термін зберігання i -го виду продукції на складі, днів; $Д$ – тривалість планового періоду, днів [18].

План продажу продукції (обсяг поставок) в натуральному виразі, запаси готової продукції на початок періоду та результати розрахунків представлені в таблиці 3.1. Тривалість планового періоду 360 днів.

Таблиця 3.1

**План продажу продукції та виробнича програма ПрАТ «Оболонь»
(у натуральному виразі) на 2019 рік**

Найменування продукції	План продажу (реалізації продукції)	Запаси готової продукції		Виробнича програма, од.
		на початок періоду	на кінець періоду	
Пиво, млн. дал	147,5	12,1	12,3	147,7
Сидр, млн. дал	5,8	0,2	1,0	6,6
Безалкогольні напої, млн. дал	17,2	2,8	1,4	15,8
Слабоалкогольні напої, млн. дал	25,7	4,1	3,2	24,8
Мінеральна та питна вода, млн. дал	77,8	1,7	13,0	89,1
Снеки, тонн	25,1	1,9	3,1	26,3
Пивоварний солод, тис. тонн	172,1	9,8	14,3	176,6

Таким чином, виробнича програма (обсяг виробництва продукції) у натуральному виразі на 2019 рік складатиме: пива – 147,7 млн. дал, сидру – 6,6,

безалкогольних напоїв – 15,8, слабоалкогольних напоїв – 24,8, мінеральної води – 89,1 млн. дал, снєків – 26,3 т, пивоварного солоду – 176,6 тис. тон.

Однак, натуральні вимірники не дозволяють визначити загальний обсяг та структуру виробництва на багатопрофільних диверсифікованих підприємствах, розраховувати витрати, дохід та прибуток підприємства від реалізації продукції.

План поставок пов'язаний з показниками обсягу реалізації та випуску продукції в натуральному виразі. Залежність вказаних показників і порядок їх розрахунку може бути виражений формулою:

$$ОП_{ni} = РП_{ni} - \Delta Z_{vi} = \Gamma_{ni} + \Delta Z_{ск} - \Delta Z_{vi}; \quad (3.3)$$

де $ОП_{ni}$ – обсяг (план) поставки готової продукції i -го найменування споживачам;

$РП_{ni}$ – обсяг (план) реалізації продукції;

ΔZ_{vi} – зміна залишків відвантаженої, але не оплаченої продукції на початок і кінець планового періоду;

Γ_{ni} – план випуску готової продукції i -го найменування;

$\Delta Z_{ск}$ – зміна залишків готової продукції на складі на початок та кінець планового періоду [15, с. 75].

Термін постачання визначається на основі укладених договорів з підприємствами і організаціями, споживачами. Для цього в договорах повинні бути визначені конкретні умови постачання: повний асортимент, кількість та термін постачання за бажаною позицією, спеціальні вимоги до якості продукції; обсяги партій і періодичність їх постачання; способи транспортування продукції.

Вартісними показниками виробничої програми є обсяги товарної, валової, реалізованої, чистої, умовно-чистої продукції, нормативної вартості обробітку, обсяг незавершеного виробництва.

Товарна продукція – це загальна вартість усіх видів готової продукції, робіт та послуг виробничого характеру, що буде підготовлена до реалізації. В обсяг товарної продукції включається готова продукція, послуги, ремонтні роботи, капітальний ремонт власного підприємства, напівфабрикати та запчастини на сторону, капітальне будівництво для непромислових господарств власного підприємства, роботи пов'язані з освоєнням нової техніки, тара, що не входять в гуртову ціну виробу.

Обсяг товарної продукції (*ТП*) визначають за формулою:

$$ТП = \sum_{i=1}^n N_i Ц_i + P, \quad (3.4)$$

де N_i – випуск продукції i -го виду в натуральних одиницях;

$Ц_i$ – гуртова ціна підприємства одиниці виробу i -го виду, грн.;

n – кількість видів продукції, що виготовляється на підприємстві;

P – вартість робіт та послуг на сторону, грн.

Товарна продукція планується у діючих і порівняльних цінах. Розрахунок товарної продукції в діючих цінах необхідний для визначення обсягу продажу, у порівняльних цінах товарна продукція визначається для розрахунків динаміки та обсягу виробництва, інших показників. Роботи і послуги невиробничого характеру не включаються в товарну продукцію.

Реалізована продукція (*РП*) – це продукція, яка відвантажується споживачеві і за яку надійшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства-постачальника або мають надійти у зазначений термін. Обсяг реалізованої продукції визначається за формулою:

$$РП = ТП + (Гн - Гк) + (ВВн - ВВк), \quad (3.5)$$

де $Гн$, $Гк$ – залишки готової нереалізованої продукції відповідно на початок і кінець планового року, грн.;

$ВВн$, $ВВк$ – залишки продукції відвантаженої, за яку термін оплати не настав і продукція на відвантаження, що зберігається у покупців відповідно на початок та кінець планового періоду, грн. [15, с. 75-77].

Виробнича програма – це саме та кількість продукції, яку потрібно виробити в плановому році, щоб забезпечити план продажу (план реалізації). Результати розрахунку плану продажу (реалізації) продукції та виробничої програми (у вартісному виразі) наведено у табл. 3.2.

Як свідчать дані проведених розрахунків, планова сума виручки від реалізації готової продукції на 2019 рік у ПрАТ «Оболонь» складає 5516,7 млн. грн., що на 507,8 млн. грн. (або на 0,14 в.п.) перевищує показник 2018 року за аналогічним товарним асортиментом. Виробнича програма при цьому складе 4687,5 млн. грн.

Таблиця 3.2

План продажу (реалізації) продукції та виробнича програма (у вартісному виразі) ПрАТ «Оболонь» на 2019 рік

Найменування продукції	План продажу продукції, од.	Ціна без ПДВ, млн. грн.	ПДВ, млн. грн.	Виручка з ПДВ, млн. грн.	Запаси готової продукції, од.		Виробнича програма	
					на початок періоду	на кінець періоду	од.	млн. грн.
1	2	3	4	$5=2 \times (3+4)$	6	7	$8=2-6+7$	$9=3 \times 8$
Пиво, млн. дал	147,5	17,1	3,42	3026,7	12,1	12,3	147,7	2525,7
Сидр, млн. дал	5,8	13,5	2,70	94,0	0,2	1,0	6,6	89,1
Безалкогольні напої, млн. дал	17,2	15,3	3,06	315,8	2,8	1,4	15,8	241,7
Слабоалкогольні напої, млн. дал	25,7	15,5	3,10	478,0	4,1	3,2	24,8	384,4
Мінеральна та питна вода, млн. дал	77,8	8,0	1,60	746,9	1,7	13,0	89,1	712,8
Снеки, тонн	25,1	4,4	0,88	132,5	1,9	3,1	26,3	115,7
Пивоварний солод, тис. тонн	172,1	3,5	0,70	722,8	9,8	14,3	176,6	618,1
Всього	—	—	—	5516,7	—	—	—	4687,5

Узагальнимо розраховані планові показники у вартісному виразі у табл.

3.3.

Таблиця 3.3

План виробництва та продажу (реалізації) продукції ПрАТ «Оболонь» на 2019 рік, млн. грн

Найменування продукції	План виробництва	План реалізації (без ПДВ)	План реалізації (з ПДВ)
Пиво	2525,7	2522,25	3026,7
Сидр	89,1	78,33	94,0
Безалкогольні напої	241,7	263,17	315,8
Слабоалкогольні напої	384,4	398,33	478,0
Мінеральна та питна вода	712,8	622,42	746,9
Снеки	115,7	110,42	132,5
Пивоварний солод	618,1	602,33	722,8
Всього	4687,5	4597,25	5516,7

Таким чином, обсяг планового виробництва продукції складе 4687,5 млн. грн., а планової реалізації (без ПДВ) – 4597,25 млн. грн. Такий обсяг запасів готової продукції (90,25 млн. грн) забезпечить безперервний процес

виробництва, своєчасну поставку та збут готової продукції.

Розглянемо застосування моделі EOQ на матеріалах досліджуваного підприємства, основним видом сировини, яку воно використовує для виготовлення своєї продукції, є ячмінь. Підприємству необхідна для виконання річної виробничої програми сировина (ячмінь) на суму 3267млн. грн. (за даними останнього звітнього періоду ПрАТ). Середня вартість розміщення одного замовлення, включаючи транспортні витрати, підготовку замовлення, становить 1520 грн. Витрати на утримання (зберігання) 1т ячменю – 322 грн.

Таким чином, економічно обґрунтований розмір замовлення для даного підприємства визначимо за формулою, наведеною у розділі 1:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 \times 3267 \times 1520}{322}} = 175,6 \text{ млн грн}$$

Оптимальний середній розмір виробничого запасу ячменю визначається як $EOQ_{\text{сер}} = EOQ / 2$

В умовах підприємства оптимальний середній розмір виробничого запасу ($EOQ_{\text{сер}}$) складе:

$$EOQ_{\text{сер}} = 175,6 / 2 = 87,8 \text{ млн грн}$$

При таких показниках середнього розміру партії поставки і середнього розміру запасу сировини операційні витрати підприємства із обслуговування запасу будуть мінімальними.

Розрахуємо загальне число замовлень на рік ($Чз$). Для цього необхідно розділити річну потребу в ячмені на оптимальний середній розмір партії постачання товарів (EOQ):

$$\text{Одержимо: } Чз = 3267 / 175,6 = 18,6 \text{ замовлень.}$$

Таким чином, виходячи з наведених розрахунків, розмір замовлення підприємством ячменю становитиме в грошовому виразі 176 млн. грн. При цьому слід робити майже 19 таких замовлень.

Використання даної моделі дозволяє підприємству забезпечити безперебійний процес виробництва і реалізації продукції при мінімізації поточних витрат на обслуговування запасів.

Модель планування матеріальних потреб. Для управління виробничими запасами застосовують і більш складні математичні моделі, наприклад, моделі планування матеріальних потреб (ПМП). Вхідними даними для таких моделей є обсяг торгових угод, витрати на замовлення ресурсів та їх зберігання, інші витрати виробництва. Планування матеріальних потреб — система, що пов'язує графіки придбання та виробництва, утворюючи безпосередньо систему формування собівартості.

Система ПМП — це математична модель виробничого процесу. Вона конкретизує потреби в основних і другорядних матеріалах для даного виробничого графіка. Спочатку керівник визначає, які будуть торгові угоди, після цього порівнює їх з вимогами виробництва. Потім визначають строки комплектації кожного підвиду збирання готового виробу і замовлення кожної деталі, яка закуповується. Система ПМП буде ефективною тільки в разі застосування комп'ютерних програм, які допоможуть визначити відповідний час для придбання складових елементів і здійснення попереднього збирання, адже необхідно мати всі компоненти вчасно, щоб не утворювалися надлишки товарно-матеріальних запасів [26].

Однією із систем управління запасами є система JIT (Just – In – Time). Система "якраз вчасно" — комплексна система управління запасами та виробництвом, яка полягає у виробництві або закупівлі потрібних товарів, матеріалів чи компонентів відповідної якості та кількості точно в необхідний момент.

Методологія планування MRP 2 – це, по суті, стратегія управління наскрізним процесом «збут - виробництво - складські запаси - постачання», що враховує як оперативне, так і фінансове планування, на відміну від MRP, яка має на увазі тільки ресурсне планування суто виробничого процесу.

У ПрАТ «Оболонь» для планування виробничих запасів використовується розроблена зі спеціальними налаштуваннями автоматизована програма управління підприємством, що враховує специфіку та особливості функціонування і розвитку корпорації. Важливим елементом використовуваного програмного забезпечення є застосування моделі планування, визначальні передумови якої закладені концепцією MRP 2 – рис. 3.1.

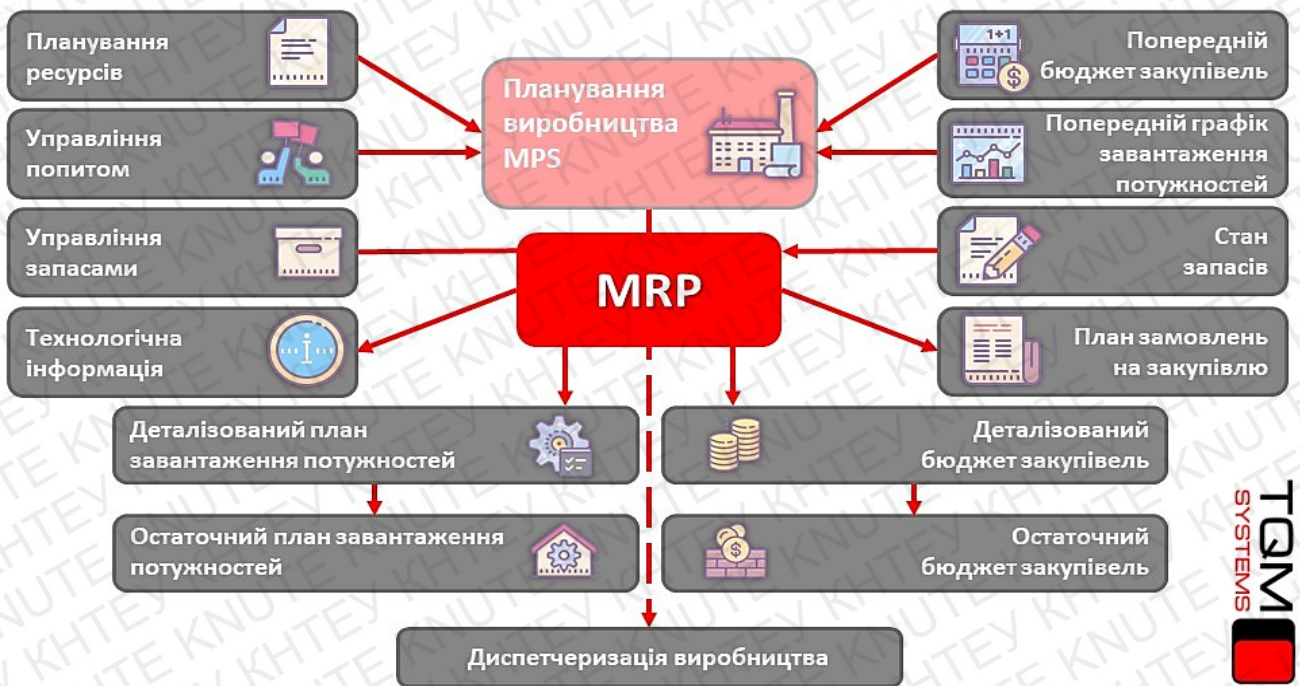

Рис. 3.1. Модель планування в концепції МРП II [31]

Після затвердження основного планового графіка виробництва відбувається процес планування виробничих ресурсів (потреби в МВЗ, виробничих потужностях, фінансове забезпечення тощо):

- запускається підсистема, заснована за MRP-методикою. Результатом її роботи будуть плани і терміни закупівель і виробництва МВЗ;
- MRP-система працює в парі з CRP-системою, всі плани виробництва, отримані з MRP, тут же проходять перевірку в системі CRP. Ітерації перевірки MRP-CRP тривають до тих пір, поки плани випуску не стануть реальними для виконання;
- після планування потреб в матеріальних ресурсах починається фінансове планування виробничої діяльності FRP (від FinancialRequirementsPlanning - Планування фінансових ресурсів). Тобто, калькуюються необхідні фінанси для покупки МВЗ, виплати зарплати, забезпечення інших виробничих потреб тощо.

До одного з ключових принципів управління оборотним капіталом належить регулярне визначення потреби компанії в кожному виді активів та оцінка ефективності запланованого обсягу необхідних ресурсів. Як правило, оцінка потреби в оборотному капіталі в компанії проводиться щорічно на момент затвердження річного бюджету з використанням одного з таких методів:

- 1) аналітичного;

- 2) коефіцієнтного;
- 3) методу прямого рахунку (нормування).

Здійснивши розрахунки планових обсягів запасів ПрАТ у розрізі їх складових за допомогою коефіцієнтного методу на 2019 рік, отримали наступні результати – табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок планових обсягів запасів ПрАТ «Оболонь», тис. грн

Найменування запасів	Роки		Абсолютний приріст, 2019 до 2018 рр, +/-	Темп росту, %
	2018 (факт)	2019 (план)		
Виробничі запаси				
- період обороту, днів	4,37	4,25	-0,12	97,25
- собівартість реалізованої продукції, тис грн	4292370	4850378	558008	113,0
- загальна сума, тис грн	52104,60	57261,41	5156,81	109,9
Незавершене виробництво				
- період обороту, днів	3,00	2,9	-0,1	96,7
- собівартість реалізованої продукції, тис грн	4292370	4850378	558008	113,0
- загальна сума, тис грн	35769,75	39072,49	3302,74	109,2
Готова продукція				
- період обороту, днів	45,50	42,1	-3,4	92,5
- собівартість реалізованої продукції, тис грн	4292370	4850378	558008	113,0
- загальна сума, тис грн	542507,87	567224,77	24716,9	104,5
Товари				
- період обороту, днів	8,78	7,89	-0,89	89,9
- сума, тис грн	104718,28	108377,52	3659,24	103,5
Всього запасів				
- період обороту, днів	61,65	*		
- сума, тис грн	735100,5	771936,19	36835,69	105,0

Таким чином, плановий обсяг запасів в цілому по ПрАТ на 2019 рік складе 771936,19 тис грн, що на 5% (або 36836,7 тис грн) перевищує фактичний обсяг 2018 року. Такі зміни спричинені в основному: запланованим зростанням собівартості реалізованої продукції на 9,9% та незначними скороченнями періодів оборотності складових виробничих запасів (на 0,12 п. виробничих запасів, на 0,1 п. – незавершеного виробництва, на 3,4 п. – готової продукції та 0,89 п. – товарів).

Отже, планування запасів готової продукції на ПрАТ «Оболонь» є невід’ємною складовою його успішного розвитку, воно забезпечить стале

підвищення ефективності діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Визначення основних теоретико-методичних та прикладних засад планування обсягу та складу матеріальних запасів підприємства дало можливість сформулювати наступні висновки:

1. Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються товарно-виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» визначено, що запаси – це активи, які утримуються для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт та наданні послуг, а також для управління підприємством.

2. Найбільш поширеною класифікацією матеріальних запасів є типова класифікація за функціональною ознакою й призначенням у виробництві. Відповідно до таких ознак запаси поділяються на основні й допоміжні. Заслуговує на увагу й класифікація виробничих запасів в залежності від їх ролі в процесі виробництва. Для цього запаси на підприємстві рекомендується класифікувати на три групи: матеріали, що постійно споживаються і від яких залежить безперервність виробничого процесу; матеріали, які використовуються постійно, але безпосередньо не пов'язані з виготовленням продукції; матеріали, потреба в яких виникає досить рідко.

3. Необхідною умовою виконання завдань зі збільшення обсягів виробництва продукції, зниження її собівартості, зростання прибутку й рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною і матеріалами необхідного асортименту та якості, що являють собою предмети праці та матеріально включаються в склад новоствореної продукції.

4. Результати проведеного аналізу засвідчили, що середньорічна вартість оборотних активів ПрАТ «Оболонь» за період 2016-2018 рр. зросла на 1,3% або на 18129 тис. грн і склала у 2018 році 1427 млн. грн. Найбільшу частку в структурі оборотних активів досліджуваного підприємства займають запаси. Проте, за аналізований період значення питомої ваги запасів зменшилось досить

суттєво – з 60,4 до 45,1%, що має як позитивний, так і негативний вплив.

У складі матеріальних запасів зросли обсяги незавершеного виробництва – на 23,5 млн. грн. (або на 75,5%), готової продукції – на 67,8 млн. грн. (або у 2,6 рази) та найбільше – товарів – у 3 рази (або на 24,5 млн. грн. відповідно). Скорочення зазнали виробничі запаси – на 264 млн. грн. (або на третину) за 2016-2018 рр. відповідно. Сума запасів готової продукції зросла з 41,34 до 109,1 млн. грн. або на 67,76 млн. грн. В розрізі товарних груп найбільше зросли запаси готової продукції пива та безалкогольних напоїв – на 21,3 та 20,8 млн. грн. або у 2,67 та 3,18 рази відповідно. Найменше зростання характерне для групи снєків – 954 тис. грн. або 62,2%.

5. Потреба утворення торговельних запасів обумовлена такими причинами:

- невідповідністю ритму споживання (реалізації) та виробництва товарів;
- сезонністю виробництва та споживання окремих видів товарів;
- нерівномірністю розміщення виробництва і районів споживання;
- потребою перетворення виробничого асортименту в торговий.

Як свідчать результати розрахунків, коефіцієнт оборотності запасів зріс з 3 до 4,4 п. за 2016-2018 роки (або на 45%), що, відповідно, спричинило скорочення тривалості обороту запасів зі 120 до 82 днів (або на 31%).

Збільшення коефіцієнта оборотності оборотних активів характеризується позитивно, адже він збігається з коефіцієнтом оборотності запасів.

6. Скорочення тривалості операційного циклу у ПрАТ «Оболонь» за період 2016-2018 рр. на 53 дні є позитивною тенденцією. Позитивне значення фінансового циклу свідчить про достатню фінансову дисципліну підприємства, проте зниження значення цього показника за аналізований період з 55 до 22 днів засвідчує погіршення фінансової дисципліни у ПрАТ «Оболонь».

Для підвищення ефективності використання запасів готової продукції пропонується: переглянути норми витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції; з'ясувати можливості придбання (чи залучення на умовах лізингу) більш економічних видів обладнання; оцінити можливості зменшення втрат сировини у відходах виробництва; переглянути основних постачальників сировини, аби їх диверсифікувати, зменшити кількість посередників.

7. Проблема оптимізації розмірів виробничих запасів є надзвичайно актуальною. Як свідчать дані проведених розрахунків, планова сума виручки від реалізації готової продукції на 2019 рік у ПрАТ «Оболонь» складає 5516,7 млн. грн., що на 507,8 млн. грн. (або на 0,14 в.п.) перевищує показник 2018 року за аналогічним товарним асортиментом. Виробнича програма при цьому складе 4687,5 млн. грн.

8. Для вирішення проблем пропонуємо:

- використання ABC та XYZ – поділу для визначення структури формування запасів;
- удосконалення програмного забезпечення, за допомогою якого буде відбуватися збір, опрацювання та зберігання інформації про клієнтську базу, ціни конкурентів та модні тенденції ринку, а також провести навчання з користування цим програмним продуктом працівників відділу збуту та, в майбутньому, працівників відділу маркетингу. Ці методи нададуть змогу спрогнозувати попит на продукцію та ціни на ринку, що істотно спростить процес планування товарних запасів;
- удосконалення роботи відділу маркетингу щодо дослідження ринку та попиту на продукцію. Також організовувати розпродажі товарних запасів, запровадити системи знижок на малорухомі запаси, що полегшить планування товарних запасів;
- укладання угод з покупцями з умовою розрахунку в період до 7 днів або передоплатою, також залучати кредити в банку в період нестачі коштів для поповнення запасів.

Отже, планування запасів готової продукції на ПрАТ «Оболонь» є невід'ємною складовою його успішного розвитку, воно забезпечить стале підвищення ефективності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алесінская Т.В. Основи логістики. Функціональні області логістичного управління (Частина 3) [Текст] / Т.В. Алесінская. – Таганрог: Изд-во ТТИПФУ, 2013. – 121 с.
2. Аналіз господарської діяльності[текст] : навчальний посібник/ [за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової]. – К : «Центр учбової літератури», 2013. – 384 с.
3. Аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємстві. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mybiblioteka.su/7-48870.html>.
4. Атамас П. Й. Управлінський облік: навч. посіб. / П.Й. Атамас; [вид. 2-ге]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
5. Багрій К.Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства [Текст] / К.Л. Багрій // «Економічні науки». Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). Ч. 1. – 2010. – С.50-57.
6. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення [Текст] / К.Л. Багрій // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці : Книги ХХІ, 2009. – Вип. 4. Економічні науки. – С.104–109.
7. Білик М.С. Ідентифікація запасів в управлінні логістичною системою [Текст] / М.С. Білик, Г.І. Кіндрацька, О.Я. Кобилух // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 669. – С. 254-261.
8. Бесараб Д.А. Моделі управління запасами підприємства в системі вартісно-орієнтованого управління [Текст] / Д.А. Бесараб // Економіка і регіон. – 2014. – № 3(46). – С. 89-93.
9. Бержанір І. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів [Текст] / І.А. Бержанір, Т.А. Демченко, А.А. Кістол // Економічний простір. – 2016. – № 107. – С. 161-168.
10. Болт Г. Дж. Практичний посібник з керування збутом: пер з англ. / Г. Дж. Болт. – М.: МТ-Прес, 2008. – 268 с.
11. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві [Текст] / Н.М. Бондаренко, А.М. Яресько // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – № 4.

– С. 273-281.

12. Внутрішньогосподарський контроль [Текст]: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Марчук. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 496 с.

13. Вольвач, І. Ю. Досвід впровадження логістичної концепції виробництва «Just-in-time» [Текст] / І.Ю. Вольвач // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4, Т. 2. – С. 250–245.

14. Голов С. В. Управлінський облік: Підручник / С.В. Голов. – Київ: «Центр учбової літератури», 2018. – 534 с.

15. Гордійчук А.С. Організація і технологія матеріально-технічного забезпечення підприємства. Навч. посібник [Текст] / А.С. Гордійчук, О.А. Стахів, Т.В. Кузнецова, Н.В. Збагерська; [за заг. ред. А.С. Гордійчука]. – Рівне: НУВГП, 2012. – 256 с.

16. Гордон М. П. Логістика товароруку / М.П. Гордон. – М.: «Центр економіки і маркетингу», 2009. – 195 с.

17. Довга Т. А. Проблеми оцінки виробничих запасів господарюючими суб'єктами в умовах інфляції / Т. А. Довга // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 8. – С. 88-94.

18. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства [Текст] / Т. А. Довга // Молодий вчений. – 2015. – № 5. – С. 88-94.

19. Дроботя Я. А. Чинники зовнішнього впливу на логістичне управління запасами у сільськогосподарських підприємствах / Я. А. Дроботя // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетингove забезпечення продовольчого ринку України», (7-8 квітня 2009 р.). – Полтава : ПДАА, 2009. – С. 41–43.

20. Дыбская В.В. Управление складированием в цепях поставок : учебник [Текст] / В.В. Дыбская. – М. : Изд-во "Альфа-пресс", 2009. – 720 с.

21. Економіка підприємства. Підручник / І.О. Чаюн, Г.М. Богославець, Н.С. Довгаль, Л.Л. Стасюк, І.Ю. Бондар; [за заг. ред. проф. Н.М. Ушакової]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 569 с.

22. Загальний методичний підхід до планування оптимального рівня запасів.

[Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://studme.com.ua/1462012510184/finansy>

23.ІванютаП.В. Управління ресурсами та витратами : навч. посібн. [Текст] / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 320 с.

24.Кашена, Н.Б. Удосконалення методики аналізу виробничих запасів підприємства [Текст] / Н.Б. Кашена, О.В. Цуконова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – № 2. – С.128–135.

25.Ковальчук І.В. Економіка підприємства/ І.В.Ковальчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1584072047478/ekonomika/ekonomika_pidpriyemstva__kovalchuk_iv

26.КодацкийВ.П. Пути эффективного правления оборотными активами промышленных предприятий [Текст] / В.П. Кодацкий // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №4. – С.149-154.

27.Колумбет О. П. Методологія управління оборотних матеріальних активів в управлінні підприємством [Текст]/ О. П. Колумбет // Інноваційна економіка. – 2014. – № 5. – С. 61-68.

28.КрикавськийС.В. Логістичне управління : навч. посібн. [Текст] / С.В.Крикавський. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2009. – 683 с.

29.КрикавськийС.В.Логістика: компендіум і практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.[Текст]/ Є.В.Крикавський, Н.І. Чухрай.– К.: Кондор, 2009. – 340 с.

30.Маліков В. В. Методологія аналізу ефективності використання виробничих запасів на підприємстві [Текст]/ В. В. Маліков // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. – 2015. – № 2. – С. 23-30.

31.Методология MRP II : планирование материальных потребностей предприятия [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://tqm.com.ua/likbez/mrp-systems/metodologia-mrp-ii>

32.Модель оптимального (економічного) розміру поставки EOQ. [Електронний ресурс] – Режим

доступу

:[http://](http://stud.com.ua/41397/logistika/model_optimalnogo_ekonomichnogo_rozmiru_postavki)

[/stud.com.ua/41397/logistika/model_optimalnogo_ekonomichnogo_rozmiru_postavki](http://stud.com.ua/41397/logistika/model_optimalnogo_ekonomichnogo_rozmiru_postavki)

33.Оболонь: Річна інформація емітента цінних паперів за 2016-2018 роки. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://obolon.ua/files>

34.Оптимізація розміру запасів товарно-матеріальних цінностей // Economics. Studio. - [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://economics.studio>

35.Організація та проектування логістичних систем : [підручник] / М. П. Денисенко, П. Р. Левковець, Л. І. Михайлова [та ін] ; під ред. М. П. Денисенка, П. Р. Левковця, Л. І. Михайлової. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 336 с.

36.Осадча Г.Г. Методологічні підходи управління виробничими запасами / Г.Г. Осадча, І.С. Щербатюк // Інфраструктура ринку. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/89.pdf

37.Перебийніс В. І. Логістичні підходи до обліку запасів / В. І. Перебийніс, Я. А. Дроботя, І. Д. Ватуля // Вісник Сумського національного аграрного університету. — Серія «Економіка і менеджмент». — 2011. — Вип. 6/1. — С. 73–75.

38.Перебийніс В. І. Логістичне управління запасами на підприємствах : монографія / В. І. Перебийніс, Я. А. Дроботя. — Полтава : ПУЕТ, 2012. — 279 с.

39.Пилипів Н. Поняття і сутність товарно-виробничих запасів / Н. Пилипів, М. Борисовський // Економічний аналіз. — 2013. — Т. 12(3). — С. 303-307.

40.Плахтій Т.Ф. Порядок оцінки запасів: проблеми та шляхи їх вирішення [Текст] / Т.Ф. Плахтій // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. — 2013. — 2(22), том 3. — С. 292-299.

41.Плескач В.Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах / В.Л. Плескач, Т.Г. Затонацька. — М.: Знання, 2011. — 718 с.

42.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" № 751/4044 від 20.10.1999 із змінами від 10.01.2012 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>

43.Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П.Я. Попович. — К. : Знання, 2008. — 246 с.

44. Регулярна інформація про емітента [Електронний ресурс] – Режим доступу :<https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/94683/162/templ>

45. Скидан О. В. Логістичний підхід до формування зернових кластерів / О. В. Скидан, О. П. Глібоко // Економіка харчової промисловості. – 2010. – № 4 (8). – С. 54–59.

46. Скидан О. В. Логістика як інструмент управління підприємством / О. В. Скидан // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». – 2011. – № 4. – С. 56–60.

47. Стецюк Н.Є. Методичні підходи до аналізу забезпеченості підприємств деревообробної промисловості виробничими запасами [Текст] / Н.Є. Стецюк, Н.Й. Галушка // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 22. – №. 2. – С. 156-164.

48. Ткаченко А.М. Нормування виробничих запасів на підприємстві / А.М. Ткаченко // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. - №44. – С. 180-184.

49. Тринька Л. Я. Економічний аналіз: навчально-методичний посібник / Л.Я. Тринька, О.В. Липчанський (Іванчук). – К.: Алерта, 2013. – 568 с.

50. Тупчий В.А. Застосування основних методів нормування товарних запасів / В.А. Тупчий. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/2484/>

51. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок [Текст] / Д. Уотерс [пер. с англ. В. Н. Егорова]. – М. : ЮНИТИ–ДАНА, 2003. – 503 с.

52. Фалінська М. Економічна сутність та аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів [Текст] / М. Фалінська // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 6(39). – С.132-137.

53. Федак Л.М. Запаси підприємства: сутність та класифікація [Текст] / Л.М. Федак // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 1. – С.157–162.

54. Характеристика товарних запасів та основні етапи їх формування. – [Електронний ресурс] – Режим

доступу : http://pidruchniki.com/17910211/ekonomika/harakteristika_tovarnih_zapasiv

55.Хоменко Н.В. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності : монографія [Текст] / Н.В. Хоменко, О.В. Карпенко, Ю.А. Верига. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. – 153 с.

56.Шмиголь Н.М. Роль і місце аналізу виробничих запасів у системі управління ресурсним потенціалом підприємства / Н.М. Шмиголь, А.А. Антонюк, А.А. Нестеренко // Держава та регіони. – 2015. - № 5 (86). – С. 102-106.

57.Юрчишена Л. В. Нормування виробничих запасів на підприємствах / Л.В. Юрчишена. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?p=734>

58.Юшко Т.І. Особливості аналізу матеріальних запасів на підприємствах промисловості / Т.І.Юшко, Т.Г. Одажіу// Матеріали конференції «Научный прогресс на рубеже тысячелетий». Экономические науки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Трактування сутності товарних запасів різними авторами

Автор	Визначення економічної сутності товарних запасів
Продукт праці	
Ф. Котлер	Під товаром, що є продуктом праці, трактує фізичні об'єкти, послуги, будь-які символічні частковості і обставини, тобто все, що може задовольнити нестатки і потреби, принести користьпокупцю
К. Маркс	Товар - результат суспільного продукту праці, що виник у процесі виробничих відносин та характеризується вартістю та споживчою вартістю
Товарна маса сфери обігу	
А.А. Мазаракі	Товарний запас - маса товарів, призначена для наступногопродажу, що знаходиться в сфері обігу в процесі переміщення від виробництва до споживача.
Б.В. Скребник	Товарні запаси - це частина товарного забезпечення, яка становить сукупність товарної маси в процесі її руху відвиробника до споживача
Р.П. Малевич	Товарні запаси - товари, які протягом більшого чи меншого часу утворюють запас, до тих пір, поки їх не змінять нові екземпляри того ж роду. Лише завдяки виникненню такого запасу забезпечується постійність і безперервність процесу обігу, тому йпроцесу відтворення, який включає в себе і процес обігу
Довідник фінансиста	Товарні запаси - продукція, що знаходиться у стані обороту (на складах виробничих підприємств, торговельних організацій, в роздрібній торговельній мережі та в дорозі), призначена дляреалізації
Є.І. Свідерський	Товарні запаси – це складова товарообігу, що становлять рухсукупного суспільного продукту в товарній формі від виробників до споживача
Товарний запас, що не потребує подальшої переробки	
Глен А., Велш А. та ін.	Товарні запаси - товари, що за звичайних обставин призначені для продажу. Дані товари, як правило, закупаються у готовому вигляді та продаються без додаткової обробки та переробки
І.В. Демиденко, С.А. Терещенко	Товарні запаси - одна із складової запасів, що є оборотними активами підприємства, у вигляді товарів, що придбані або отримані від інших юридичних і фізичних осіб і призначені дляпродажу (перепродажу) без додаткової обробки
Мета використання – подальший продаж	
С.Фішер, Р. Дорнбуш	Товарні запаси - це товари, що знаходяться на складі фірми, які призначені в майбутньому для виробництва та майбутніх продажів
В.С. Лень	Товари - це товарно-матеріальні цінності, що надійшли на підприємство з метою продажу
М.Р. Лучко	Товарні запаси - це запаси, призначені для реалізації в умовах

	звичайної господарської діяльності - готова продукція, придбані підприємством товари, призначені для подальшого перепродажу
--	---

Додаток Б

Таблиця Б.1

Характеристика основних видів запасів

Класифікація групи за призначенням	Вид запасів	Характеристика
За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих запасів і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
	Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи сезонному транспортуванні
За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
	У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
	В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства
	Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
	Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
По відношенню до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі
	Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству і знаходяться на ньому через визначені обставини
За ступенем ліквідності	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін без значних витрат первісної вартості таких запасів
	Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних витрат первісної вартості таких запасів
За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство ззовні від інших підприємств і не підлягли обробці на даному підприємстві
	Вторинні	Матеріали і вироби, що після первинного використання можуть застосовуватись вдруге на підприємстві (відходівиробництва)
За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
	Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
	У сфері обігу	Запаси, що знаходяться в сфері обігу (готова продукція, товари)

	У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві
За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду

Порівняльна характеристика основних моделей управління запасами

[9, 10]

Модель	Переваги	Недоліки
З фіксованим обсягом замовлення	Менший рівень максимально бажаного замовлення. Економія витрат на утримання запасів на складі за рахунок скорочення площ під запаси	Постійний контроль за наявністю запасів на складі
З фіксованим часовим інтервалом між замовленнями	Відсутність постійного контролю за наявністю запасів на складі	Високий рівень максимально бажаного замовлення. Підвищення витрат на утримання запасів на складі за рахунок збільшення площ під запаси

Таблиця Г.1

**Динаміка обсягів та структури доходів від реалізації продукції ПрАТ
«Оболонь» за 2016-2018 рр.**

Назвапродукції	2016 р.		2017 р.		2018 р.		зміна, +/-	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
пиво	2 990 222	67,33	2 581 953	59,90	2860942	57,64	-129 280	-9,69
безалкогольні напої	653 063	14,70	693 722	16,09	730574	14,72	77 511	0,02
слабоалкогольні напої	255 489	5,75	156 378	3,63	194996	3,93	-60 493	-1,82
мінеральна вода	154 610	3,48	198 131	4,60	230314	4,64	75 704	1,16
інші	387 862	8,73	680 030	15,78	946406	19,07	558 544	10,34
Разом	4441246	100,0	4 310 214	100,0	4963232	100,0	521 986	0,00

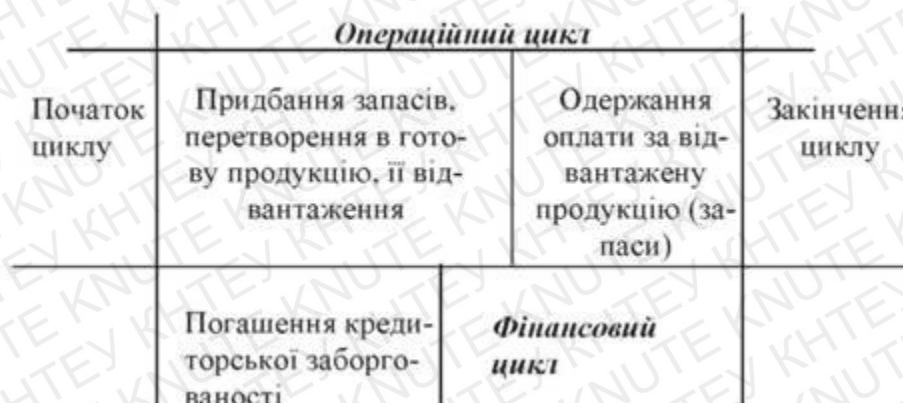

Рис.Г.1.Взаємозв'язок операційного та фінансового циклу